

Изводи от седма национална кръгла маса в България

Отчетен материал 4.1 на проект VeSMART

Отговорен партньор: ЕКОНОЛЕР БЪЛГАРИЯ

Версия 1.0, октомври 2023

Този проект е финансиран по програма Хоризонт 2020 на Европейския съюз със споразумение за безвъзмездна финансова помощ No 101033787.

Авторите на тази публикация носят цялата отговорност за нейното съдържание. Тя не отразява непременно мнението на Европейския съюз. Нито Европейската комисия, нито Европейската изпълнителна агенция за климат, инфраструктура и околната среда (CINEA) са отговорни за каквото и да е използване на съдържащата се тук информация.

Съдържание

Пленарна сесия:.....	4
Ключови изказвания от пленарната сесия:.....	7
Дискусии в специализираните сесии и основни изводи от кръглата маса:.....	8
Специализирана сесия 1: Настояще и бъдеще на финансовите инструменти в подкрепа на прехода към чиста енергия.....	8
Специализирана сесия 2: Решения в подкрепа на инвестициите в устойчива енергия на местно равнище.....	10
Заклучителна сесия – Имаме ли по-добра визия за системно финансиране на устойчива енергия след изчерпването на публичните финансови ресурси.....	11

СЛЕД НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ: СТРАТЕГИЧЕСКА ВИЗИЯ И ПРАКТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕСТНО РАВНИЩЕ

Национална кръгла маса за финансиране на инвестиции в
енергийна ефективност в България

5 октомври 2023 г.
BIA SKY Office Building, гр. София и онлайн

<i>133 представители на заинтересовани страни</i>	<i>16 лектора</i>
	<i>54 делегати</i>
	<i>63 участника он-лайн</i>

Дискусионни теми:

- Настояще и бъдеще на финансовите инструменти в подкрепа на прехода към чиста енергия
- Решения в подкрепа на инвестициите в устойчива енергия на местно равнище

Пленарна сесия:

Националната кръгла маса за финансиране на инвестиции в енергийна ефективност в България бе открита от г-н Драгомир Цанев (ЕнЕфект). Той направи въведение в дискусиата, като спомена, че има забавяне в изпълнението на Плана за климата и енергетиката. Г-н Цанев коментира, че пазарът се движи по-бързо от реформите в държавния сектор, като има огромен интерес към програмата за обновяване на многофамилни жилищни сгради (МЖС), но публичните ресурси са оскъдни.

Г-н Юлиан Попов (министър на околната среда и водите) сподели, че в момента се провеждат много реформи, предизвикани от ЕС или от нуждите на бизнеса. Според него въвеждането им не е въпрос на капацитет, а на политическа воля и сътрудничество между бизнеса и правителството. Публичните средства трябва да покриват до 25% от общата стойност за обновяване, останалата част да се мобилизира от частния сектор, а собствениците на апартаменти да съфинансират обновяването на сградите, в които живеят. Г-н Попов отбеляза, че е необходимо да се субсидира само енергийната бедност. Друг проблем са празните апартаменти, като според г-н Попов трябва да се позволи онлайн участие на техните собственици, за да се подобри вземането на решения (новият ЗУЕС позволява това). Г-н Попов добави, че за да се увеличи темпът на реализация на енергийния преход, е необходимо да се мобилизира администрацията, както и културата на собствениците на апартаменти в МЖС, активизирайки личните си финанси и не чакайки държавата да обнови техните домове. Той коментира, че има съвременни форми за взимане на решения на етажната собственост чрез онлайн гласуване и присъствие, както и че има възможности за изплащане на инвестицията, подобни на ЕСКО схеми, които използват спестяванията от енергийна ефективност (ЕЕ).

Г-н Мартин Владимиров (Център за изследване на демокрацията) сподели за текущо проучване на ЦИД за секторни сценарии за постигане на климатична неутралност до 2050 г., позовавайки се на данни от 5 ключови сектора (промишленост, енергетика, транспорт, сгради, и селско стопанство). Г-н Владимиров отбеляза, че пътната карта за неутралност по отношение на климата в момента се преразглежда от правителството, но има определени пропуски по отношение на енергията и източниците на въглеродни емисии. Основните допускания на сценариите са: постепенно премахване на въглищата (2030-2035 г. в различните сценарии); увеличаване на ВЕИ; намаляване на крайното потребление. Само най-амбициозният сценарий (дълбока декарбонизация) води до пълна неутралност по отношение на климата до 2050 г. Г-н Владимиров каза, че крайното потребление на енергия с най-амбициозния сценарий също се намалява с 30 % до 2050 г. (ще се потребява предимно електроенергия, а газът и течните горива отстъпват). Той допълни, че въглищните електроцентрали ще бъдат затворени по-рано от очакваното, поради високите разходи за въглеродни емисии, и ще бъдат заменени с балансиран микс от ВЕИ. Друг важен аспект за намаляване на въглеродните емисии е да се увеличи капацитета за поглъщането им поне с два пъти чрез пасища, мочурища, гори и намаляване на сечта, а по отношение намаляването на парниковите газове в сградния сектор, то ключово е цялостното намаляване на крайното потребление на енергия и преминаването от въглеродни горива към електроенергия и децентрализиран капацитет на ВЕИ. За да се постигне това е необходима също и промяна в поведението на потребителите, коментира г-н Владимиров, допълвайки, че електрификацията на

обществения транспорт е неизбежна, а хората трябва да заменят личните си автомобили с обществен транспорт, което от своя страна изисква реформи и инфраструктура. Според него, правителството на този етап пренебрегва значението на ЕЕ и се фокусира само върху производството на енергия, което е ключов проблем за навременното постигане на целите.

Според г-жа Ангелина Бонева (заместник-министър на регионалното развитие и благоустройството), ЕЕ в строителството трябва да бъде тема, която обединява целия политически спектър, като нейното значение е безспорно. Тя допълни, че голяма част от гражданите все още очакват 100% грант. Тя коментира, че е необходимо постепенно да се намалят субсидиите до пълното им спиране и допълни, че МРРБ се опитва да предприеме следващи стъпки за осигуряване на финансиране за 20% самоучастие, изискано за втората фаза на програмата, като отбеляза че за нея все още няма подадени заявления. За изготвянето на съответните механизми МРРБ работи със Световната Банка и ЕСКО асоциацията (Алианс за енергийна ефективност). В бъдеще този модел на финансиране ще бъде разширен чрез Националния декарбонизационен фонд (НДФ), който ще подхожда много по-гъвкаво към пазара, включително чрез променлив дял на субсидиите. Г-жа Бонева каза също, че ЕСКО и гаранционните схеми се разглеждат като източник на тези 20% съфинансиране от страна на собствениците. Също така е осигурен бюджет за регионалните информационни центрове за фондовете на ЕС (28 в цяла България), за да могат те частично да изпълняват функциите на обслужване на „едно гише“ по ЕЕ, за което ще се търси взаимодействие с местните експертни екосистеми и центрове.

Г-н Ивайло Алексиев (АУЕР) говори за възможностите за максимално оползотворяване на енергията от ВЕИ. Той изтъкна комбинирането на ЕЕ и ВЕИ, което е от ключово значение за постигането на националните цели. Законодателните изменения улесняват инсталирането на ВЕИ за собствено потребление, което е чудесна първа стъпка, но сезонността и зависимостта на производството от метеорологичните условия създават пречки. Според проучване на SMA домакинствата задоволяват само 20-40% от енергийните си нужди от собствени ВЕИ. Г-н Алексиев допълни, че новият Закон за ВЕИ вече дефинира енергийните кооперативи, което позволява споделяне на произведената енергия. Той каза също, че за нуждите на МЖС трябва да се въведе „виртуално мерене“ и/или подходящ изчислителен механизъм за разпределение на ползите. Икономически нецелесъобразно е да се изгражда паралелна мрежа в МЖС, допълни той, като подчерта, че е необходимо да се доработи подзаконовата нормативна уредба във връзка с въвеждане на умни електромери, уреждане на енергийните кооперации, структуриране на местно счетоводство, възможност за обмен на данни чрез онлайн платформа, уреждане на взаимоотношенията с ЕРП-та. Накрая той добави, че центровете за обслужване на едно гише ще бъдат ключови за предоставяне на комплексни услуги към общините, но се изисква време за изграждането на капацитет и установяването на партньорства с частния бизнес.

Г-н Добри Митрев (БСК) каза, че бизнесът е този, който внася иновации и инвестиции, а не властите. Според него инвестициите във ВЕИ, декарбонизацията и ЕЕ в момента са във фокуса на бизнеса, но е необходимо партниране с местните власти – нещо, което е ценено и търсено. Г-н Митрев добави, че крайното потребление на енергия в индустриалния сектор в България е намаляло с над 23% от 2007г. до 2021г. Тази промяна изисква значителни инвестиции, а междуременно притокът на чуждестранни инвестиции през последните 2-3 години намалява. Като причини за това, той посочи

COVID-19, войната в Украйна, както и местната политическа нестабилност. Частните инвестиции търсят стабилност и предвидимост, а по-ниската административна тежест и предвидимата законодателна рамка са от ключово значение за привличането на повече инвестиции, добави той. Изискванията на ESG също допринасят за това предприятията да бъдат по-внимателни по отношение на своя въглероден отпечатък. Някои от най-големите български предприятия използват изцяло или предимно ВЕИ (чрез собствени мощности или чрез закупуване на сертифицирани ВЕИ). Г-н Митрев допълни, че бизнесът не чака държавата да наложи задължения, а се движи въз основа на нуждите на пазара.

Ключови изказвания от пленарната сесия:

„България има много какво да постигне в сферата на Зелената сделка, но не можем да изключим, че това има голям социален и граждански компонент, за което трябва да се избере правилният подход.“

Ангелина Бонева, заместник-министър на регионалното развитие и благоустройството

„С бързи крачки вървим в посока на създаване на условия за реализиране на ВЕИ кооперативи. Технически пречки няма абсолютно никакви, всички технически решения са достъпни в България.“

Ивайло Алексиев, изпълнителен директор на АУЕР

„Ролята на бизнеса е да създава блага. Бизнеса е този, който създава иновации. Всъщност това е най-голямата му роля - и инвестициите и иновациите се правят от предприемчивите хора.“

Добри Митрев, председател на УС на Българската стопанска камара

Дискусии в специализираните сесии и основни изводи от кръглата маса:

Специализирана сесия 1: Настояще и бъдеще на финансовите инструменти в подкрепа на прехода към чиста енергия

Модератор: Марко Марков

Сесията започна с представяния от представители на Фонд на фондовете, ББР, ПИБ и ОББ.

Г-жа Дочка Василева от Фонд на фондовете откри сесията, казвайки, че 100% субсидии са пречка за промотиране на финансови инструменти и привличане на частен ресурс от търговските банки. Тя направи кратък преглед на отминалия програмен период 2014-2020, като спомена, че с помощта на фондовете за градско развитие са реализирани 25 проекта в частни и публични сгради, студентски общежития и други. За следващия програмен период са предвидени над 2 млрд. лв., като те ще бъдат основно разпределени за повишаване на конкурентоспособността на предприятията и регионално развитие. Г-жа Василева допълни, че ще бъдат предоставени финансови инструменти, дялови инвестиции в стартиращи предприятия, безвъзмездна финансова помощ, гаранции и други, като се разработва възможността да се кандидатства за грант и финансов инструмент с една операция. Г-жа Василева каза също, че фондовете за градско развитие ще играят решаваща роля през следващия програмен период на територията на 10 големи общини и 40 малки, предоставяйки 40% грант, а останалото ще бъде под формата на финансов инструмент, с разширен обхват: общини, фирми, публично-частни партньорства (ПЧП), физически лица, както и има възможност и за МЖС. Г-жа Василева сподели, че техническата помощ (грантът) ще се отпуска за подготовка на инвестициите, а при постигане на резултат, част от кредита ще се трансферира в грант или ще се добавя като част от инвестицията при липса на алтернатива за осъществяване.

Г-жа София Касидова от ББР сподели, че банката работи в рамките на специални правителствени мандати, предлагайки кредити с гаранция от ЕИБ за конкурентоспособност, устойчивост и иновации, дялово инвестиране, рисково инвестиране в стартиращи предприятия и други подобни. ББР предоставя до 100% финансиране по проекти свързани с ПВУ.

Г-жа Весела Гладникова от ПИБ продължи, отбелязвайки, че ПИБ разработва пътна карта за постигане на въглеродна неутралност до 2050 година. Банката има планове да увеличава портфейла си от зелени инвестиции с 500 млн. евро за периода 2023-2050 година и има разработена рамка за зелено финансиране, която включва 10 критерия за допустимост на зелени проекти: зелени сгради, ЕЕ, ВЕИ и други. Рамката е оценена от външна компания като съответстваща на *Принципите на зелените облигации 2021* и *Принципите на зелените кредити 2023*. Сред ESG продуктите на банката са кредити за закупуване на електрически автомобили, ВЕИ, финансиране на жени предприемачи, финансово обучение за деца и юноши. Г-жа Гладникова допълни, че водещо за клиентите и за ПИБ е не отстъпката при финансовите им продукти, а дългосрочните спестявания и ползи.

Г-н Кирил Величков (ОББ) потвърди, че устойчивото развитие е приоритет на KBC Group. Банката има Зелен комитет, а корпоративната социална отговорност е водеща в работата им. Г-н Величков добави, че банката работи активно за популяризиране на добри практики, анализиране на инвестиционните процеси и подпомагане идентифицирането на възможности при клиентите. Като примери в тази насока, той посочи партньорства със специалисти, наличен агрокалкулатор и т.н. Експозицията на банката е 3 млрд. лв., с близо 40 финансови инструмента, в т.ч. зелени гаранции по InvestEU и зелени инвестиции по ПВУ. Г-н Величков отговори на въпрос относно потенциала в МЖС, който според него е огромен, но все още има редица формалности, които трябва да се уточнят, сред които и начините на осигуряване на самоучастието при липса на собствени средства.

Г-жа Гладникова от ПИБ коментира, че подпомагането на ВЕИ при домакинствата има и социална насоченост, защото е важно разбирането на клиентите за ползите от такъв тип инвестиции да се повиши, и потвърди готовността на банката да се включи в кампании за повишаване на осведомеността. Според г-жа Гладникова липсата на активност по Етап II на програмата за МЖС, която е с 80% грант, най-вероятно се дължи на изчакване от страна на домакинствата за обявяване на нова програма със 100% грант. Обикновено физическите лица и малкият бизнес се активизират, когато има обявено грантово финансиране, докато големите предприятия са по-динамични и действат през цялото време, а не кампанийно.

По време на последвалата дискусия в залата беше споделено, че установената практика показва, че жилищните и фирмените финансови инструменти трябва да бъдат ясно разделени и да се подходи различно при тяхното програмиране и предлагане.

Коментира се притеснението, че времето за инвестиране е много малко – само 3-4 години, поради забавяния от различен характер.

Направиха се препоръки за подобряване на координацията между публични и финансови институции, а в заключение се изказа мнението, че капацитетът трябва да се повиши съществено в точките на продажба – гише за комплексно обслужване, финансови посредници и други.

Направени заключения от първата сесия:

- 100% субсидии са пречка за привличане на частни инвестиции и финансови инструменти от търговските банки.
- За банките е важно устойчивото развитие, което е заложено в стратегиите им. Освен че предлагат разнообразни финансови инструменти за зелени инвестиции, банките полагат усилия за намаляване на въглеродния си отпечатък.
- Потенциалът за устойчиви инвестиции в МЖС е голям и се припознава от банките.
- Инвестициите във ВЕИ при домакинствата имат и социална насоченост за повишаване на осведомеността на клиентите, което е от изключителна важност.
- Трябва да се подобри координацията между публични и финансови институции, както и да се повиши капацитета в продажбите.

Специализирана сесия 2: Решения в подкрепа на инвестициите в устойчива енергия на местно равнище

Модератор: Драгомир Цанев

Г-жа Марияна Ханъмова от Клинтех България откри втората специализирана сесия. Тя сподели, че в рамките на нов проект ще се разработват различни типове финансови продукти. В тази насока ще събират обратна връзка от граждани, финансови институции и посредници, както и ще се ангажират експерти.

Г-жа Цвета Нанъова от БАКК каза, че структура, която да подпомага собствениците на апартаменти да преминат през целия процес на разработване и финансиране на проекти за ЕЕ, е от жизненоважно значение. Предложеният подход с 28 регионални информационни центрове за финансиране от ЕС няма да бъде достатъчен за решаване на проблемите, пред които са изправени собствениците, защото те не разполагат с вътрешен капацитет за това. Г-жа Нанъова допълни, че в рамките на проекта SHEERNov, в сътрудничество със Столична община, е създаден пилотен център за обслужване на едно гише. Той предлага комплексни услуги за ЕЕ проектите на МЖС и притежава достатъчен експертен опит за предоставяне на необходимите комплексни услуги (техническа, административна и организационна подкрепа), като от бенефициентите се изисква да заплащат малка такса за услугите. В допълнение пилотният офис свързва допустимите проекти с финансови институции. Г-жа Нанъова сподели и за нов проект, финансиран от LIFE Europe – SHEERNov+, който ще подпомогне развитието на капацитета на още 6 центъра за обслужване на едно гише в България. От друга страна, тя каза, че домакинствата имат специфични нужди за подкрепа, каквито са подготовката на проект, структурирането на бюджет, който да отчита какво е направено до момента и да разпределя изплащането на кредита между собствениците (РЗП, идеални части или друг начин). Г-жа Нанъова каза, че е необходимо етажната собственост да отчита, че има задължение да реализира предписанията в техническия паспорт в определен срок, както и че енергийните обследвания имат давностен срок от 4 години.

Г-жа Елеонора Иванова от Българо-румънска търговско-промишлена палата представи проекта STAGE, който е предназначен за подпомагане на европейските МСП в процеса на преход към екологичен бизнес. Проектът свързва предприятията с консултанти (съветници по устойчиво развитие), финансови институции и инвеститори. Общата цел на STAGE е да развие професионалната екосистема в целия ЕС. Той предлага безвъзмездни средства за разработване на проекти на потенциално отговарящи на условията предприятия, така че да бъдат подготвени надеждни зелени инвестиционни проекти, които да бъдат финансирани или от банки, или от частни инвеститори/фондове. На 20 от най-добре подготвените предприятия ще бъдат предоставени допълнителни консултантски услуги за набиране на допълнително финансиране и разширяване на мащаба.

Г-н Тодор Попов от Община Габрово сподели, че общините също имат интерес към съчетаване на публични и частни ресурси, за да се ускори декарбонизацията. Това трябва да бъде съпроводено от силна информационна кампания, добави той, като щрихира различни инициативи на Общината, насочени към стимулиране на зелените инвестиции. Той добави, че Габрово успява да комуникира първата фаза на програмата за обновяване на МЖС, като едновременно с това работи с гражданите си и за преминаването към схемата на 20% съфинансиране. Интересът сред собствениците на

сгради е голям, което се отчита и от работата на съществуващия общински енергиен център, чиято цел е да подобри проектите за саниране на сгради с ЕЕ. Според г-н Попов навременното предоставяне на информация на гражданите е от ключово значение за цялостния успех на програмите за саниране. В заключение, той спомена усилената работа на общината за развитието на енергиен кооператив (пилотен за България).

Г-н Станислав Андреев (ЕнЕфект) представи проекта на енергийния кооператив в Габрово. Той каза, че няма готови модели за ПЧП или такива, които да може да се ползват от гражданите, като представи два примера, използвани от депото за отпадъци в Габрово и МЖС, като и в двата случая направените инвестиции носят по-добра доходност в сравнение с депозитиране на парите в банка. Г-н Андреев поясни, че в случая на МЖС се инсталира термopомпа за общо ползване и се използва съществуващата тръбна система на сградата (неизползвана поради спиране работата на ТЕЦ Габрово), докато при депото за отпадъци се инсталира ВЕИ, което да се ползва от общинските консуматори.

По време на последвалата дискусия се подчерта, че ще е много полезно наличието на регистър на професионалните домоуправители. Също така, беше споменато че е важно сдружението на собственици единодушно да приема методи за отчитане на ползваната енергия от термopомпа/ВЕИ. А при неплащане трябва да се подходи по общия ред за събиране на дължимите суми. Участниците бяха единодушни, че е неизбежна появата на предизвикателства при внедряването на новаторски модели, но, както и в други случаи, това започва с малък брой заинтересовани ентузиастаи.

Направени заключения от втората сесия:

- От изключително значение е създаването на структура, която да подпомага собствениците на апартаменти в процеса на разработване и финансиране на енергийно ефективни проекти.
- Необходимо е вътрешния капацитет на собствениците да се повиши.
- Съчетаването на публични и частни ресурси е от голямо значение за декарбонизацията, но това трябва да се подкрепи с целенасочена информационна кампания.
- Има голяма потребност от развитие на енергийни кооперативи и представяне на модели за ПЧП.
- Има необходимост от регистър на професионалните домоуправители и единодушното приемане на методи за отчитане на енергията и събиране на дължимите суми.

[Заклучителна сесия – Имаме ли по-добра визия за системно финансиране на устойчива енергия след изчерпването на публичните финансови ресурси](#)

В рамките на последната сесия г-жа Камелия Георгиева (НДЕФ) говори за поведенческите модели, които са също толкова важни, колкото и технологичните решения за ЕЕ. Според нея по-ниският размер на безвъзмездните средства все пак може да направи проектите жизнеспособни. Тя даде пример със средния процент на безвъзмездните средства по финансираните проекти на НДЕФ е под 20%, така че публичните ресурси могат да се използват по-разумно. Тя потвърди, че дори частични безвъзмездни средства предизвикват силен интерес сред крайните бенефициенти.

Г-н Кирил Райчев (Алианс за енергийна ефективност) каза, че съществува взаимно разбиране между публичните органи, финансовия сектор и професионалната екосистема в областта на ЕЕ. Той допълни, че преди да се предложи ЕСКО като модел за осигуряване на компонента на собствения принос, трябва да има ясно споразумение за структурата на този модел и начините на прилагане. Той добави, че е наличен богат опит в отпускането на безвъзмездни средства, за разлика от ЕСКО/комерсиално-базирани модели, което е жалко, като се има предвид ролята на България в началото и средата на 2000 г. на пионер в ЕСКО инициативите в Европа.

Г-н Райчев сподели част от препоръките на техническите групи до този момент, които включват прилагането и адаптацията на опита в Латвия и Полша по отношение на блендирането на ЕСКО с грант, използване на състезателен диалог при публичните търгове с цел търсене на най-добро решение за икономия на единица инвестиция, а не най-ниска цена, създаване на публичен регистър с квалифицирани доставчици на енергоефективни услуги и редица други. Тези препоръки са публикувани на сайта на АЕЕ и проекта [BeSmart](#).